

**ЗАТВЕРДЖУЮ**

Голова Кіровоградської обласної  
державної адміністрації



С.КУЗЬМЕНКО

01.05 2017 року

## **ПРОГРАМА**

додадкової підготовки з техногенної безпеки працівників  
об'єктів підвищеної небезпеки Кіровоградської області

Розглянуто та схвалено на засіданні  
педагогічної ради

НМЦ ЦЗ та БЖД Кіровоградської  
області «30» травня 2017 р.

Протокол № 4

м. Кропивницький 2017

## 1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Підготовка працівників об'єктів підвищеної небезпеки підприємств, установ та організацій Кіровоградської області передбачає:

навчання за програмою загальної підготовки працівників підприємств, установ та організацій — вивчення інформації, що міститься у планах реагування на надзвичайні ситуації (інструкції щодо дій персоналу суб'єкта господарювання у разі загрози або виникнення надзвичайних ситуацій), про дії в умовах загрози і виникнення надзвичайної ситуації, а також оволодіння навичками надання першої допомоги потерпілим, користування засобами індивідуального і колективного захисту;

навчання за програмою додаткової підготовки працівників об'єктів підвищеної небезпеки підприємств, установ та організацій Кіровоградської області — отримання працівниками додаткових знань щодо особливостей та порядку дій за планом локалізації і ліквідації аварійних ситуацій і аварій в умовах надзвичайних ситуацій техногенного характеру, які можуть виникнути на об'єкті виходячи з характеру його небезпеки, набуття практичних навичок щодо дій під час ліквідації аварійних ситуацій та аварій, взаємодії з іншими виконавцями аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт.

Програма додаткової підготовки працівників об'єктів підвищеної небезпеки підприємств, установ, організацій Кіровоградської області (далі – Програма) розроблена навчально-методичним центром цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Кіровоградської області відповідно до Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 року №444, Порядку підготовки до дій за призначенням органів управління та сил цивільного захисту, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 року № 443.

Програма є основним елементом навчально-методичного забезпечення підготовки працівників об'єктів підвищеної небезпеки підприємств, установ та організацій Кіровоградської області (далі - працівників) до дій у надзвичайних ситуаціях.

Актуальність програми полягає у необхідності проведення навчання працівників діям відповідно планів локалізації і ліквідації аварійних ситуацій і аварій на об'єктах підвищеної небезпеки при виникненні надзвичайних ситуацій техногенного характеру.

Значення програми полягає у необхідності врахування особливості об'єктів підвищеної небезпеки, які знаходяться на території Кіровоградської області.

Програма розроблена для потреб об'єктів підвищеної небезпеки Кіровоградської області.

Програма є підставою для розробки і затвердження керівниками об'єктів підвищеної небезпеки програми додаткової підготовки працівників цих об'єктів.

Метою програми є забезпечення:  
своєчасного та систематичного навчання, оновлення знань працівників щодо дій під час загрози та виникнення аварійних ситуацій та аварій;

врахування особливостей та ризиків виникнення аварійних ситуацій та аварій на об'єктах підвищеної небезпеки Кіровоградської області;

навчання працівників діям в умовах загрози і виникнення аварійних ситуацій та аварій, а також оволодіння навичками надання першої допомоги потерпілим, користування засобами індивідуального і колективного захисту;

оволодіння знаннями та навичками при проведенні робіт з локалізації та ліквідації аварійних ситуацій та аварій;

розробки програм додаткової підготовки працівників об'єктів підвищеної небезпеки Кіровоградської області.

У результаті проходження навчання за Програмою працівники повинні бути здатними вирішувати професійні завдання в умовах виникнення аварійних ситуацій та аварій та володіти професійними компетенціями для забезпечення реалізації завдань з питань цивільного захисту та знати:

встановлені на території підприємства вимоги стосовно власної безпеки та безпеки підприємства;

основні телефони оперативних чергових аварійно-рятувальних формувань, у разі виявлення порушень негайно повідомляти їх про можливу небезпеку;

порядок оповіщення та надання доповіді про загрозу або виникнення аварійних ситуацій та аварій;

правила поведінки при виникненні аварійних ситуацій та аварій, не припускати дій, які можуть призвести до виникнення аварії або аварій та надзвичайних ситуацій;

основні заходи та способи захисту від шкідливого впливу небезпечних речовин та наслідків надзвичайних ситуацій техногенного характеру, порядок надання першої медичної допомоги потерпілим, правила користування засобами радіаційного, хімічного та колективного захисту.

обов'язки працівників при загрозі або виникненні аварійних ситуацій та аварій;

матеріально-технічне оснащення місця роботи, майно, технічні засоби та обладнання, які використовуються під час локалізації та ліквідації аварійних ситуацій та аварій;

порядок і способи виконання заходів щодо реагування на надзвичайні ситуації техногенного характеру та ліквідації їх наслідків;

заходи безпеки при проведенні заходів щодо реагування на надзвичайні ситуації техногенного характеру та ліквідації їх наслідків.

У результаті проходження навчання за Програмою працівники повинні вміти:

запобігати створенню умов, що можуть привести до виникнення надзвичайних, аварійних ситуацій та аварій ;

виконувати встановлені на території підприємства вимоги стосовно власної безпеки та безпеки підприємства;

чітко діяти за сигналами оповіщення, практично здійснювати дії за планами локалізації і ліквідації аварійних ситуацій та аварій;

вміло застосовувати засоби пожежогасіння, закріплену штатну техніку, механізми, обладнання, прилади та інше майно, а також засоби індивідуального та колективного захисту під час проведення заходів щодо реагування на надзвичайні ситуації та ліквідації їх наслідків;

виконувати правила особистої безпеки у процесі виконання заходів щодо реагування на надзвичайні ситуації техногенного характеру та ліквідації їх наслідків.

Програма складається з двох розділів.

Перший розділ програми містить загальну тематику, яка вивчається працівниками об'єктів підвищеної небезпеки незалежно від особливостей об'єктів підвищеної небезпеки.

Другий розділ програми – спеціальна тематика, що відпрацьовується з врахуванням специфіки об'єкту підвищеної небезпеки.

За рішенням керівника підприємства, установи, організації тематика може доповнюватись з урахуванням особливостей об'єкту та термінами проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань.

Навчання працівників на підприємствах, в установах та організаціях здійснюється шляхом:

курсowego навчання, що передбачає формування навчальних груп і здійснюється в навчальних класах або на об'єктах навчально-виробничої бази підприємства, установи та організації;

індивідуального навчання, що передбачає вивчення теоретичного матеріалу самостійно та у формі консультацій з керівниками навчальних груп або іншими особами.

Навчальні групи комплектуються з працівників об'єктів підвищеної небезпеки.

Перевірку засвоєння змісту Програми рекомендується проводити комісійну із залученням фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту.

Перевірку знань за змістом Програми рекомендується проводити шляхом іспитів, тестування, заліку або опитування в усній або письмовій формі.

Кількість годин для проведення занять, вид занять визначаються керівником підприємства, установи, організації.

Вивчення працівниками об'єктів підвищеної небезпеки тем занять здійснюється щорічно протягом року.

Розподіл тем для вивчення визначається керівником об'єкта підвищеної небезпеки.

Заняття з працівниками об'єктів підвищеної небезпеки проводять, як правило, керівники об'єктів підвищеної небезпеки та керівники навчальних

груп з підготовки працівників суб'єктів господарювання діям у надзвичайних ситуаціях.

Перевірку засвоєння змісту Програми рекомендується проводити комісійну із залученням фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту.

Перевірку знань за змістом Програми рекомендується проводити шляхом іспитів, тестування, заліку або опитування в усній або письмовій формі.

## 2. ТЕМАТИКА ЗАНЯТЬ ТА РОЗПОДІЛ ЧАСУ

№ з/п	Розділ програми, найменування тем	Кількість годин та види занять	
<b>Розділ 1. Загальна складова</b>		<b>2</b>	групове заняття, самостійне вивчення, консультація
1	Джерела небезпеки на виробництві. Небезпечні речовини, що використовуються (виробляються, зберігаються, транспортуються) підприємством, та їх властивості	1	
2	Попередження техногенної небезпеки	1	
3	Захист технологічного обладнання при надзвичайній ситуації техногенного характеру		
4	Системи раннього виявлення надзвичайних ситуацій та оповіщення населення у випадку їх виникнення		
<b>Розділ 2. Профільна складова</b>		<b>5</b>	групове заняття, самостійне вивчення, консультація
5	Порядок роботи при підготовці об'єкту до перевodu його на аварійний режим роботи або при відновленні порушеного процесу виробництва	2	
6	Порядок проведення робіт при ліквідації наслідків аварії, перелік і зміст робіт для забезпечення безпечності для кожного потенційно небезпечного об'єкта	2	
7	Заходи безпеки при проведенні робіт з локалізації та ліквідації аварії на об'єкті підвищеної небезпеки	1	
8	Перевірка знань	1	іспит, тестування, залік, опитування
<b>Разом</b>		<b>8</b>	

### **3. ЗМІСТ ТЕМ ЗА РОЗДІЛАМИ ПРОГРАМИ**

**Тема 1. Джерела небезпеки на виробництві. Небезпечні речовини, що використовуються (виробляються, зберігаються, транспортуються) підприємством та їх властивості.**

Критичні значення технологічних процесів, параметрів небезпечних речовин, небезпечні технологічні процеси підприємства. Небезпечні режими роботи устаткування, місця використання, зберігання хімічно небезпечних, радіоактивних, вибухо- та пожежонебезпечних речовин, можливі аварійні ситуації. Вражаючі чинники аварії.

Небезпечні чинники виробничих аварій, їх вплив на безпеку життя і здоров'я людей. Характеристика небезпечних техногенних факторів об'єкту (механічні, термічні, електричні, електромагнітні, хімічні, біологічні, психофізіологічні). Умови, при яких негативні фактори можуть привести до травм або іншого різкого погіршення здоров'я персоналу суб'єкту господарювання. Заходи, які здійснюються на суб'єкті господарювання, щодо запобігання можливих проявів негативних факторів. Загальна характеристика сусідніх об'єктів підвищеної небезпеки, у зоні техногенних факторів яких може опинитися свій об'єкт. Перелік і характеристика організаційно-технічних заходів щодо профілактики, попередження, локалізації та ліквідації наслідків техногенних аварій і катастроф на об'єкті підвищеної небезпеки, які направлені на зниження масштабу їх наслідків та розміру збитків.

Категорювання приміщень, будинків та зовнішніх установок за вибухопожежною та пожежною небезпекою.

Виникнення горючого середовища всередині виробничого обладнання. Виникнення горючого середовища в приміщеннях при нормальних умовах роботи технологічного обладнання.

Пошкодження технологічного обладнання в результаті механічного, температурного, хімічного впливу.

Виробничі джерела запалювання. Причини та умови розповсюдження пожежі.

**Тема 2. Попередження техногенної небезпеки.**

Запобігання виникнення займистою середовища всередині технологічного обладнання з рідинами. Способи зменшення кількості (обсягу) горючого середовища на відкритих майданчиках і в приміщеннях з горючими газами. Запобігання виникнення займистою середовища в апаратах у яких знаходяться пожежо- та вибухонебезпечні речовини. Способи зменшення утворення горючої середовища в приміщеннях і на відкритих майданчиках.

Попередження утворення горючого середовища при аваріях або несправності технологічного обладнання.

Способи запобігання утворенню виробничих джерел запалювання (від відкритого вогню і нагрітих продуктів згорання, теплового прояву механічної та електричної енергії, теплового прояву хімічних реакцій).

Способи запобігання поширенню пожежі по виробничим комунікаціям, при аварії апаратів з горючими рідинами, при аварії апаратів з горючими газами. Захист від розтікання горючих рідин при пошкодженні апаратів і трубопроводів. Захист трубопроводів від горючих відкладень.

Способи виключення взаємодії горючого середовища і джерел запалювання.

### **Тема 3. Захист технологічного обладнання при надзвичайній ситуації техногенного характеру.**

Техногенна безпека виробничого устаткування з рідинами. Техногенна безпека виробничого устаткування з рідинами. Техногенна небезпека обладнання для зберігання горючих рідин. Техногенна безпека при експлуатації апаратів з рідинами.

Техногенна безпека виробничого устаткування, що працює під тиском. Техногенна небезпека виробничого обладнання, що працює під тиском. Техногенна безпека при експлуатації обладнання, що працює під тиском.

Техногенна безпека виробничого устаткування з газами. Техногенна небезпека обладнання для зберігання газів. Техногенна безпека при експлуатації апаратів з горючими газами.

Техногенна безпека хімічних реакторів. Техногенна небезпека при експлуатації хімічних реакторів. Техногенна безпека при влаштуванні та експлуатації хімічних реакторів.

Техногенна безпека насосів і компресорів. Техногенна безпека при влаштуванні та експлуатації насосів та компресорів.

### **Тема 4. Системи раннього виявлення надзвичайних ситуацій та оповіщення населення у випадку їх виникнення.**

Система оповіщення і зв'язок у надзвичайних ситуаціях. Утримання у робочому стані засобів зв'язку.

Порядок використання місцевих засобів зв'язку (мереж радіо та провідного та мобільного зв'язку, каналів телебачення тощо) для забезпечення роботи системи оповіщення об'єктів.

Локальні та об'єктові системи раннього виявлення надзвичайних ситуацій та оповіщення потенційно небезпечних об'єктів, їх місце, склад і функції у загальній системі оповіщення і зв'язку у надзвичайних ситуаціях. Система раннього виявлення надзвичайних ситуацій та оповіщення, порядок її роботи у повсякденному режимі та при виникненні надзвичайних ситуацій. Експлуатація та технічне обслуговування систем раннього виявлення надзвичайних ситуацій та оповіщення населення у випадку їх виникнення.

Спостереження за станом радіаційної, хімічної та інших небезпек на об'єкті підвищеної небезпеки. Диспетчерська служба та обов'язки



посадових осіб щодо забезпечення функціонування системи спостереження та оповіщення.

### **Тема 5. Порядок роботи при підготовці об'єкту до переведення його на аварійний режим роботи або при відновленні порушеного процесу виробництва.**

Зміст режимів функціонування підприємства. Склад, кількість і якість компонентів, що забезпечують нормальну експлуатацію, а також функціонування підприємства в аварійному режимі та під час ліквідації наслідків аварії. Внутрішній самозахист об'єктів, що входять до складу підприємства, зокрема наявність і зміст аварійного планування (перелік заходів, які повинні бути вжиті в аварійному режимі). Порядок передбаченого проектом об'єкту переведення його обладнання чи інших технічних систем в особливий режим функціонування, відмінний від режиму нормальної експлуатації. Комплекс організаційних і технічних заходів, які належить реалізувати в разі появи ознак аварії для зменшення їх наслідків, захисту персоналу і населення. Оцінка кількості небезпечних речовин, які можуть розповсюджуватись під час аварії, що прогнозується. Оцінка наслідків впливу вражаючих чинників аварії на сусідні об'єкти і населення з урахуванням властивостей цих об'єктів та їхнє взаємне розташування. Визначення безпечних зон й місць можливих сховищ, шляхів евакуації, що не потрапляють під вплив вражаючих чинників аварії.

### **Тема 6. Порядок проведення робіт при ліквідації наслідків аварії, перелік і зміст робіт для забезпечення безпечності для кожного потенційно небезпечного об'єкта.**

План локалізації і ліквідації аварій на об'єкті підвищеної небезпеки. Оперативна частина плану локалізації і ліквідації аварій в межах одного виробництва (цеху, відділення, виробничої дільниці), яке є структурним підрозділом підприємства, переходом за межі структурного підрозділу і розвитком її в межах підприємства, розвитком і переходом за межі території підприємства, можливістю впливу уражальних чинників аварії на населення розташованих поблизу населених районів та інші підприємства (об'єкти), а також на довкілля.

Технологічні параметри й основні технічні характеристики устаткування, прямі та зворотні технологічні потоки (із зазначенням їх умовного перетину, продуктивності й параметрів), регулювальну й запірну арматуру (умовне позначення, тип виконання, швидкість дії), прилади, засоби й системи контролю і регулювання, системи протиаварійного захисту (із зазначенням їх основних характеристик), які мають безпосереднє відношення до локалізації (ліквідації) аварії.

Місця розташування основного технологічного обладнання і комунікацій; систем протиаварійного призначення, відсічної запірної арматури, пультів (пристроїв) управління, автоматичних сповіщувачів і засобів зв'язку, які мають безпосереднє відношення до локалізації

(ліквідації) аварії; засобів протиаварійного захисту, зв'язку і оповіщення; евакуаційних виходів і маршрутів евакуації; шляхів під'їзду, ділянок для встановлення маневрування спецтехніки; сховищ і місць укриття.

Місця найбільш імовірного виникнення аварійних ситуацій, розміри й межі потенційно небезпечних зон та інші характеристики потенційно можливих аварій. Стислу характеристику небезпеки технологічних блоків, що входять до складу об'єкта. Встановлені на межах технологічних блоків автоматичні відсікачі, запірні арматура з дистанційним керуванням, ручна запірні арматура (за умови можливості практичного користування в аварійній ситуації), яка встановлена на трубопроводах або устаткуванні як по прямому, так і по зворотному потоку матеріального середовища. У разі обігу в технологічній системі пилостворювальних дисперсних продуктів встановлені на межах технологічного блоку шнекові живильники, секторні затвори та інші пристрої, які забезпечують щільність (герметичність) системи при підвищеному тиску в умовах внутрішнього вибуху.

Завдання, обов'язки, ступінь участі, перелік виконавців і порядок дій персоналу підприємства, сили і засоби, що залучаються для ліквідації аварійних і надзвичайних ситуацій на всіх стадіях розвитку аварії. Розпізнавальні ознаки із зазначенням засобів контролю, їх позицій і показань, а також зовнішніх ефектів і інших критеріїв, за якими може бути ідентифікована та чи інша стадія розвитку аварії. інструкція щодо аварійної зупинки об'єкту (цеху, відділення, виробничої дільниці).

### **Тема 7. Заходи безпеки при проведенні робіт з локалізації та ліквідації аварії на об'єкті підвищеної небезпеки.**

Засоби індивідуального захисту і порядок їх використання. Послідовність виконання робіт щодо локалізації і ліквідації аварійних ситуацій і аварій на об'єктах різних видів небезпек. Особливості проведення робіт щодо локалізації і ліквідації аварійних ситуацій і аварій на технологічних лініях, в умовах радіоактивного забруднення, пожеж, в загазованих приміщеннях, при обеззараженні отруйних та агресивних рідин тощо.

#### **4. РЕКОМЕНДОВАНИЙ ПЕРЕЛІК НОРМАТИВНИХ ДОКУМЕНТІВ**

1. Кодекс цивільного захисту України, від 02.10.2012 №5403-VI.
2. Закон України «Про об'єкти підвищеної небезпеки» від 18.01.2001 №2245-III.
3. Закон України «Про захист людини від дій іонізуючих випромінювань» від 14.01.1998 №15/98-ВР.
4. Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» від 24.02.1994 №4004-XII.
5. Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб» від 06.04.2000 №1645-III.
6. Закон України «Про боротьбу з тероризмом» від 20.03.2003 №638-IV.
7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку забезпечення населення і особового складу невоєнізованих формувань засобами радіаційного та хімічного захисту» від 19.08.2002 №1200.
8. Постанова Кабінету Міністрів України «Про порядок класифікації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру за їх рівнями» від 24.03.2004 №368 (із змінами, внесеними ПКМУ від 29.05.2013 №380).
9. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про організацію оповіщення і зв'язку в НС» від 15.02.1999 №192.
10. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту» від 23.10.2013 №819.
11. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях» від 26.06.2013 №444.
12. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру» від 30.10.2013 №841.
13. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту» від 09.01.2014 №11.
14. Наказ МНС України «Про затвердження Інструкції щодо утримання захисних споруд цивільної оборони у мирний час» від 09.10.2006 №653.
15. Наказ МНС України «Про методичні рекомендації з питань організації планування та проведення евакуаційних заходів на об'єктах господарської діяльності у разі виникнення надзвичайних ситуацій» від 07.09.2010 №761.
16. Наказ МНС України «Про затвердження кваліфікаційних ознак надзвичайних ситуацій» від 12.12.2012 №1400.

17. Наказ ДСНС України «Про затвердження програми загальної підготовки працівників підприємств, установ та організацій до дій у надзвичайних ситуаціях» від 06.06.2014 №310. (у редакції наказу ДСНС України від 08.08.2014 №458)

18. Національний стандарт України ДСТУ 5058:2008 «Навчання населення діям у НС. Основні положення».

Начальник управління з питань  
цивільного захисту  
Кіровоградської  
облдержадміністрації

  
В.СЛІНЧЕНКО

" " \_\_\_\_\_ 2017 року

Начальник навчально-методичного  
центру цивільного захисту та  
безпеки життєдіяльності  
Кіровоградської області

  
М.ТИЩЕНКО

" " \_\_\_\_\_ 2017 року